

Tarinoita viiden renkaan varjosta

Vesa Tikander ja Ossi Viita (toim.), Sadan vuoden olympioliikkeen historia. WSOY. 408 s.

■ Kun Suomen olympiakomitean muhkea juhla-kirja ilmestyi lokakuussa 2007, komitean verkkosivut kertoivat sen olevan ”puolueeton ja objektiivinen tutkimus”. Niin oli historioitsija Ossi Viita *Sadan vuoden olympiadi*n julkistamistilaisuudessa todennut. Kirja tosin alkaa suomalaisen ja kansainvälisen olympiajärjestön (KOK) ehdottoman subjektiivisilla tervehdyksillä, joissa vedotaan ”urheilun ja olympismin arvoihin ja ihanteisiin” sekä vakuutetaan, että olympialainen kilpailuruletti ”rakentaa rauhallisempaa ja parempaa maailmaa kasvattamalla nuoria urheilun avulla”.

Tutkijat eivät tietenkään ole vastuussa sponsorin korulau-

seista. Niiltä ei kaikeksi voinut vältyä, ja korkean tason tervehdysten jälkeinen teksti pyyttelee enimmäkseen neutraalilla kannalla urheilupiirien väitteisiin nähden.

Suomen olympiakomitea perustettiin 1907, mitä ennen tämän maan urheilijoita oli osallistunut sekä kansallisiin että kansainvälisiin kisoihin, joita markkinoitiin muinaisia kreikkalaisia kunnioittaen olympialaisina tapahtumina. Mutta KOK:n virallisen linjan mukaan moderni olympiaurheilu käynnistyi Ateenassa 1896 ja yksin tein kansainvälisessä kuosissa. Tähän tulkitaan tasavuositutkimus sitou-tuu, ennen kaikkea Kenth Sjöblomin artikkeli, jossa pa-neudutaan autonomian aikaan. Kansallisia olympialaisia järjes-tettiin useissa maissa vielä 1900-luvun alussa, jolloin kansainvälisten kisojen tulevaisuus oli avoin, joten Sjöblomin konstruoima nousujohteinen kaari on KOK:lle mieluisten valintojen tuottama tarina.

Hänen ja viiden muun keskeisen kirjoittajan urakka ja-kautuu muutaman vuosikymmenen siivuihin. Mukana on myös muiden tahojen laatimia pieniä paloja, siinä joukossa jokunen täysin journalistinen juttu. Näiden kevennysten läsnäolossa en havaitse mitään logiikkaa, ja siksi oletan, että kokoelmaan ovat kelvanneet likimain kaikki tekstit, jotka toimittajat onnistuivat saamaan haltuunsa.

Järkälleen juhlava status selittää viiteapparaatin syrjäyttämisen, mikä ei sinänsä horjuta teoksen uskottavuutta. Vakavammaksi pulmaksi näen kysymyksenasettelun puuttumi-

sen. Tutkijoilla on ollut vapaus valita näkökulmansa, mutta missään vaiheessa rajauksia tai lähestymistapojen relevanttuita ei perustella. Kun kyse on olympisen tematiikan ympärille jäsentyvistä historiasta, lukijalla olisi oikeus toivoa kerronnallista koherenssia, tai edes ryhdikästä yhteenvetolukua. Itsenäisten artikkelien koosteena lopputulos alkaa muistuttaa Urheilumuseosäätien hiljattain julkaisemia olympialaisantologioita *Soib-dunkantajat* ja *Viestinviejä* – sivuja vain on tällä kerralla ollut käytössä runsaammin.

Ossi Viidan teksti kattaa suomalaisen urheilun suuret 1920- ja 1930-luvut. Hän keskittyy taloushistoriaan, kuten rahankeruukampanjoihin, käy läpi kaukomatkojen logistiikkaa, ja tarjoilee arvokkaita merkintöjä valmennuksestakin. Jouko Kokkonen lisää vivahhteita Helsingin peruuntuneiden (1940) ja toteutuneiden (1952) kisojen tarinaan; niistä jälkimmäinen johti siinä määrin massiivisiin taloudellisiin tappioihin, että asiasta ei julkisuudessa puheltu. Leena Laine tuo 1960-luvun kohdalla keskusteluun silloin niin muodikkaan kolmannen maailman. Kansainvälinen kuohunta heijastui urheilurintamalla, ja uusien jäsenmaiden myötä aristokraattisen KOK:n liepeillä käytiin debattia demokratiasta (ilman konkreettisia tuloksia). Juha Kanervan artikkelissa palataan kotimaisiin kuvioihin, mutta edelleen terävällä oteella: kirjoittaja repii auki 1970-luvun piiloammattilaisuutta ja urheilusuorituksen lääketieteellistä manipulointia.

Kanerva on ammatiltaan ur-

heilutoimittaja. Välittömästi seuraava ja samalla kirjan viimeinen artikkeli tulee liikuntasosiologi Hannu Itkosen kynästä. ”Suomalainen olympiaurheilu voi hyvin”, kuuluu tutkijan arvio. Hän lainaa liberaalisti urheiluihmisten tekstejä ja vahvistaa viestiään valtionpäämiestason kannanotoilla. Kun Mauno Koiviston mukaan olympiaurheilu on näköjään ”erottamaton osa suomalaista kulttuuria”, Tarja Halonen vetoaa urheilun ”aatteisiin ja ihanteisiin”, joita juhla-kirja toistuvasti siteeraa ilman että ottaisi ne kriittiseen tarkasteluun.

Viimeistään päätösluku paljastaa teoksen isoimman ongelman: artikkelit eivät antaudu keskenään todelliseen dialogiin. Sosiologi Itkonen siis tekee presidentti Koivistosta olympisen urheilun patrioottisen puoltajan, mutta sitä ennen toimittaja Kanerva on lainannut tämän kohua herättänyttä pohdintaa vuodelta 1984. Koivisto olisi ollut valmis poistamaan kansallistunnukset olympiaotteluista. Näin havainnollistuu historiantutkimuksen narratiivinen eli kaikkea muuta kuin objektiivinen luonne – Kanerva kirjoittaa tragediata, Itkonen levittää ilosanomaa, ja silti he nojaavat saman tarkkailijan tokaisuihin.

Suomalaisen urheilun oletetusti 1980-luvulla alkanut ”ammattimaistuminen” on avainsanoja Itkosen kerronnassa. ”Kilpailun kiristyessä myös urheilussa tehdään asioita entistä ammattimaisemmin”, hän analysoi. Leena Laine taas puhuu 1960-luvun urheilun ”ammattimaistumisesta” ja selittää sen

niin ikään ”kilpailun kiristymisellä”. Jouko Kokkonen katsoo treenauksen olleen vuoden 1952 kotikamppailujen edellä ”ennen näkemättömän laajaa”, mikä olisi jälleen ”koventuneen kilpailun” seurausta. Ossi Viita puolestaan esittelee 1930-luvun ”koventuvaa kilpailua” ja toteaa, että silloisiin kisoihin ”valmistauduttiin koko ajan yhä ammattimaisemmin”. Sivulla 125 kohdataankin valokuva, jossa ”saksalainen tohtori” ohjaa suomalaismelojen harjoittelua 1930-luvulla. Kun sitten täkäläinen meloja sai 1980-luvulla valmennusoppia valtameren takaa, se oli Itkosen mukaan ”osoitus urheilun kansainvälistymisestä”. Ja siinä missä Laine arvelee valmennuksen ”tieteellistämisen” käynnistyneen 1960-luvulla, Kokkonen lainaa kiehtovia pirstejuttuja vuodelta 1939; mutta kummankaan kommentit eivät kytkeydy valmennustaidon tai urheilulääketieteen historiaan.

Esimerkkejä toisiaan kolhivista väitteistä löytyisi enemmänkin. Yksitellen julkaistuina tai antologioihin siroteltuina artikkelit näyttäytyisivät nykyistä ratkaisevasti suosiollisemmassa valossa. Useimmat niistä lukeutuvat niin sanotun perustutkimuksen piiriin: suomalaisen olympiakomitean arkistot ovat avautuneet, mapit on silmäilty ja niiden sisältö punnittu, mikä hivuttaa kerrontaa paikoitellen pöytäkirja-referaatien suuntaan. Sehän ei ole järjestöhistorian tapauksessa moite. Näiden kansien välissä aidosti uudet käänneet tahtovat vain hämärtyä ja suurten linjojen erottaminen käy vaikeaksi. En tiedä, tuliko kir-

jaa kootessa kiire, mutta kronologisesti etenevältä kertomukselta – joka ei halua huojuttaa historiankirjoituksen konventioita – voidaan vaatia ymmärryksen kumulatiivista kasvamista.

Noteeraan vielä teoksen liitteet ja ylenpalttisen kuvituksen. Kotimaisten olympiakomiteoiden kokoonpanot ja tilinpäätökset on listattu ilmeisen tunnollisesti, kun taas mitalitilasto lipsuu ylitulkinnan puolelle. Legenda vuoden 1908 ”pronssia” voittaneesta voimistelujoukkueesta elää 2000-luvullakin. (Joukkueen sijoitus oli kolmas, mutta palkinnoille pääsi kaksi miehistöä.) Kuvatoimittaja Merja Vilenin kosketus näkyy miltei jokaisella sivulla ja ahmaisee noin neljänneksen kokonaissivumäärästä. Kansipaperin hahmoista on vastuussa toinen taho: juhlaKirja on yhtä paljon järjestöhistoriaa kuin kilpaurheilun historiaa, joten puoli-alastomat atleetit olisi voitu korvata ”parempaa maailmaa” halajavien herrasmiesten pukupotretilla.

Erkki Vettenniemi